УДК: 378.147.016:616.9-053.2]:[378.4:6]]-057.875

Усачова О. В.

МІСЦЕ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИТЯЧИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ДЛЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВУЗів

Запорізький державний медичний університет

Сучасною метою реформування медичної освіти в Україні є досягнення якісних змін підготовки майбутніх лікарів відповідно вимогам Болонського процесу шляхом введення нових методологій організації навчання на базі кредитно-модульної системи [1]. В Україні в 2007-2009 роках в медичних ВУЗах впроваджений новий навчальний план, який на старших курсах (4-6) базується на принципі ротації циклів (модулей) [2]. Подальше реформування принципів вищої медичної освіти знайшло у Законі України «Про вищу освіту» [3].

Цикл дитячих інфекційних хвороб на 5 курсі, як окремий модуль, входить до великого модулю навчальної дисципліни “Педіатрія” і розрахований на 1,75 кредиту. Вивчення модулю здійснюється різними формами учбового процесу, які об‘єднані за часом – на лекціях, практичних заняттях, семінарах, залікових заняттях [4]. При цьому кредитно-модульна система навчання передбачає збільшення об‘єму самостійної роботи студента, необхідної для оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками щодо діагностики, лікування та профілактики різних інфекційних захворювань. Це робить викладання лекційного матеріалу особливо важливим розділом роботи ВУЗу. Саме в рамках значного обмеження часу для практичних та теоретичних занять наявність у студента базових знань щодо проблем, які розбирають на заняттях, є особливо важливим і створює базис для подальшого нашарування практичних навичок і більш «тонких» знань дисципліни. Матеріал, отриманий на попередніх лекціях з дитячих інфекційних хвороб є тими первинними систематичними знаннями, які має студент перед практичним заняттям. При такому підході лекційний матеріал

кожного модулю повинен бути націлений на висвітлення, перш за все, актуальності вивчення наведеної теми (нозології).

Теми лекцій визначаються робочою програмою і тематичним планом занять, які створені на кафедрі дитячих інфекційних хвороб на базі типової навчальної програми для медичних ВУЗів 2013 року [5]. При цьому важливим є наявність чіткого зв'язку між темами окремих лекцій. Тому на початку кожної лекції викладач пов'язує її тему з темою попередньої лекції, а також з вмістом всього курсу. Завершення лекції містить «місток» до подальшої лекції.

Підбір і структуризація матеріалу лекції – найважливіша частина її підготовки. План лекції повинен відповідати змісту відповідного розділу робочої програми і розкривати його. В той же час детальність і глибина в розкритті кожного пункту може бути різною.

Види академічних лекцій визначаються відповідним підходом до організації освітнього процесу в медичному ВУЗі. На цій підставі виділяють: інформаційні лекції або лекції-інформації в традиційному навчанні; інноваційні лекції або лекції-інновації в інноваційному навчанні; евристичні лекції або лекції-евристики в евристичному навчанні [6].

У традиційному підході до організації освітнього процесу в медичному ВУЗі провідною дидактичною формою є лекція-інформація або інформаційна лекція. Вона передбачає забезпечення студентів сучасною інформацією в доступній для розуміння і засвоєння формі з метою формування в них основ професійних медичних знань з дисципліни. Інформаційні лекції мають декілька варіантів: ввідна лекція, поточні інформаційні лекції і оглядова.

Ввідна лекція з циклу дитячих інфекційних хвороб знайомить студентів з метою і призначенням курсу, його роллю і місцем в системі учбових дисциплін. У такій лекції ми висвітлюємо актуальність вивчення проблем дитячих інфекційних хвороб для формування лікаря загальної практики чи педіатра, ілюструючи її як статистичними даними щодо частоти інфекційної патології у дітей, так і сучасними досягненнями в ліквідації спалахів відповідних хвороб, тощо. На першій лекції ставляться наукові проблеми, висуваються гіпотези, намічаються

перспективи розвитку науки і її вкладу в практичну медицину. У ввідній лекції ми намагаємося пов'язати теоретичний матеріал з практикою майбутньої роботи лікаря, розповідаємо про загальну методику роботи на курсы, даємо характеристику підручника і навчальних посібників, знайомимо студентів з обов'язковим списком літератури, розповідаємо про загальні умови опанування матеріалом та підходи до оцінювання знань (як поточного, так і модульного контролю). Таке введення допомагає студентам отримати загальне уявлення про предмет, орієнтує їх на подальшу плідну самостійну діяльність.

Подальші лекції є інформаційними і за своєю структурою відрізняться одна від іншої, що залежить від вмісту і характеру матеріалу, що викладається. При цьому існує загальний структурний каркас, застосований до будь-якої лекції. Враховуючи обмежену кількість годин на лекційний курс з дитячих інфекційних хвороб (10 учбових годин – 5 лекцій), кожна лекція містить інформацію про кілька нозологічних одиниць, об‘єднаних за клініко-епідеміологічним підходом (захворювання, що супроводжуються синдромом екзантеми, синдромом ангіни, жовтяницею, тощо). Зрозуміло, що в такій ситуації лектор не може вдаватися до детального викладання всіх аспектів епідеміології, клінічного перебігу, підходів до діагностик та диференційної діагностики, лікування і профілактики кожного інфекційного захворювання у дітей. Тому лекційний матеріал ми подаємо у більш стислій формі у вигляді схем, алгоритмів та таблиць, які значно облегшують сприйняття матеріалу студентами із подальшим формуванням у них асоціативної та послідовної системи знань. Бажано, щоб схеми та алгоритми коментувалися лектором на базі свого клінічного досвіду, а також за матеріалами спостережень у клініці ВУЗу, що робить подання матеріалу більш яскравим та покращує його запам‘ятовування. Саме такий підхід використовується і в нашому ВУЗі.

До лекції з курсу дитячих інфекційних хвороб ми включаємо сучасні статистичні данні щодо поширення відповідної патології у світі та на Україні, данні про тяжкість перебігу хвороби, частоту виникнення ускладнень та летальність дитячого населення при нозологічних одиницях, що доповідаються, в світі в цілому, тай в окремих країнах. Крім того, лекційний матеріал обов’язково

ілюструється клінічними прикладами перебігу захворювання у дітей різних вікових груп, що супроводжується поданням виписки із історій хвороб та електронними фотографіями.

Написання конспекту (або детального плану) лекції дуже корисно для лектора при підготовці лекції. Найбільш корисним, за нашою думкою, конспектом є розширений план, який побудований ієрархічно, з вказанням основних пунктів, тем, фактичного матеріалу, закономірностей понять. План розширюється за рахунок визначень, схем, діаграм, графіків і фраз, які резюмують основні ідеї лекції. Кількість деталей, які включаються в конспект, залежить від самого матеріалу і від того, наскільки він знайомий викладачеві. Звичайно, коли лекцію читають вперше, потрібна значніша деталізація. Впродовж того, як викладач набуває певний досвід читання лекцій з даної теми, перероблений конспект може містити вже менше деталей, окремі слова і короткі фрази починають заміщати довгі висловлювання.

Важливо заздалегідь підготувати і відобразити в конспекті приклади, які ви плануєте наводити на лекції. Конкретні приклади перебігу окремих форм хвороб мають бути ретельно продумані. При наведенні прикладу необхідно звернути увагу студентів як на ті ознаки, які властиві для певної нозології, так і на ті, які є атиповими. Використання двох або трьох прикладів допомагає студентам успішніше виділити і узагальнити істотні ознаки хвороби. Приклади можуть використовуватися по-різному. Один варіант викладання матеріалу – лектор починає з прикладу і потім переходить до поняття або теоретичної тези. При використанні іншого варіанту приклад (або приклади) наводять як ілюстрацію поняття. Викладач також повинен підготувати ілюстративний і демонстраційний матеріал, який він збирається використовувати.

Перш ніж йти на лекцію, її корисно «прорепетирувати» в голові. Йдеться не про буквальне заучування тексту, а про уявне продумування основних пунктів, які обов’язково мають бути розкриті на лекції. Досвід показує, що це дуже корисно, особливо для молодих викладачів. Ще важливіше знайти 10-15 хвилин

безпосередньо перед лекцією для перегляду конспекту і перевірки всіх необхідних матеріалів.

Організація материалу – основне завдання лектора. Викладач може допомогти студентам побачити загальну картину змісту лекції, постійно пов'язуючи тему, що вивчається, із загальним поглядом на учбову дисципліну. Схеми і діаграми є прекрасним засобом демонстрації взаємозв'язків між поняттями. Нумерований список пунктів, що розкривають певну тезу, допомагає студентам запам'ятати матеріал. Візуальна демонстрація з очевидним розділенням даних категорій повинна супроводжувати вербальну презентацію матеріалу.

На сучасному етапі не можливо повноцінне донесення лекційного матеріалу до студента без використання електронних засобів його демонстрації [7]. Тому на кафедрі всі лекції оформлені у вигляді електронних презентацій. Такий формат подання матеріалу дає можливість графічно відобразити всі статистичні данні, що більш наглядно сприймаються студентами. Крім того, яскраві схеми і таблиці, алгоритми діагностики та підходів до лікування, що легко можуть бути відображені у форматі електронної презентації, не лише покращують їх сприйняття, а й дають можливість лектору при необхідності демонструвати їх поетапно, роблячи акценти на кожній позиції. Показ електронних фотографій хворих з інфекційною патологією у різні періоди захворювання та швидкість внесення у презентацію необхідних сучасних змін, робить кожну лекцію наглядною та сучасною.

Базову інформацію, яка викладається на лекціях з дитячих інфекційних хвороб в ЗДМУ, студенти можуть почерпнути з сучасної адаптованої навчальної та наукової літератури. Крім того, всі лекції у вигляді стислих електронних конспектів розміщені на сайті ВУЗу. Такий підхід дає можливість студенту як до початку лекції ознайомитися з її планом, так і при наявності нез’ясованих на лекції питань, ще раз звернутися до перегляду її презентації.

Оцінити на лекції те, наскільки студенти зрозуміли викладений матеріал, можна шляхом зорового контакту викладача із студентами. По поведінці студентів на лекції, по їх позах, по виразу очей лектор може побачити, чи

розуміють слухачі матеріал, що підноситься. Найактивніші і сміливіші студенти можуть поставити питання, коли вони щось не зрозуміли. Проте така ситуація має місце досить рідко. Тому викладач після завершення розгляду чергового пункту плану пропонує студентам поставити свої питання.

Такий підхід із завчасним плануванням та створенням конспекту лекцій, забезпеченням наглядних засобів доведення інформації у вигляді презентацій, діаграм із сучасними статистичними даними та конкретних прикладів перебігу хвороби у дітей, а також використанням сучасної адаптованої література з проблеми дитячих інфекційних захворювань, за нашою думкою, є вкрай важливим для доведення інформації до студентів старших курсів медичних ВУЗів.

ВИСНОВКИ.

Таким чином, в умовах кредитно-модульної системи та впровадження нового Закону про вищу освіту в Україні, викладання клінічних дисциплін для студентів 5-го курсу медичних ВУЗів, коли збільшений об‘єм самостійної роботи студента, підвищуються вимоги до подання лекційного матеріалу. Лекції з дитячих інфекційних хвороб повинні націлювати студента на необхідність вивчення конкретних нозологічних одиниць (актуальних як в світовій практиці, так і на Україні), мати продуману логічну структуру, бути гарно ілюстровані як графічними матеріалами так і електронними фотографіями, подаватися із використанням сучасної апаратури та бути створені на базі сучасних актуальних літературних джерел.

Перелік використаної літератури:

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальна програма \ Розроб.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін. – К.; Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – 18 с.
2. Пидаев А.В., Передерий В.Г. Болонский процесс в Европе. Что это такое и нужен ли он Украине? Возможна ли интеграция медицинского образования

Украины в Европейское образовательное пространство? – Одесса: Одес. гос. мед. ун-т, 2004. – 192 с.

3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.
4. С. И. Есипова, Т. И. Коротич. Актуальные вопросы преподавания педиатрии на стоматологическом факультете англоязычным студентам. // “Достижения и перспективы внедрения кредитно-модульной системы организации учебного процесса в высших медицинских учебных заведениях Украины” (Тернополь, 15-16 мая. 2014 г.): в 2 ч.. – Тернополь.: ТГМУ, 2014. – Ч. 2.. – С. 53-56.
5. Типова програма нормативної навчальної дисципліни для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IY рівня акредитації «Педіатрія з дитячими інфекційними хворобами» –Київ, 2013. – 34 с.
6. Осин А.Я. Академические лекции в системе высшего медицинского образования / А.Я. Осин, С.Н. Бениова, Н.П. Блохина, Т.Д. Осина, М.Г. Шегеда, Т.В. Горлачева, М.Л. Столина. - www.rusnauka.com/7_NMIW_2009/Medecine/42288.doc.htm
7. Блинков Г.Н., Блинкова Н.Г., Мартинович В.А. Презентация как элемент современных образовательных технологий обучения в высшей школе // Перспективы развития высшей школы : материалы IV Международной науч .-метод . конф . / редкол .: В . К . Пестис [и др .]. – Гродно : ГГАУ , 2011. – 480 с

Відомості про авторів:

Усачова Олена Віталіївна., д. мед. н., доцент, завідувач кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету (ЗДМУ)/

Домашня адреса: 69 , м. Запоріжжя, вул. Аваліані, буд.13 , кв. 6.

Тел.дом. 63-70-04, роб.0935394743. Моб.0505987146, E-mail: kdib@mail.ru

Заявка на участь у ХУ міжнародній науковій конференції

Прізвище та ім’я по батькові	Усачова О.В.
Науковий ступінь, вчене звання	д.мед.н., доцент
Місце роботи, посада	кафедра дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету (ЗДМУ), завідувач
Ідентифікаційний код	
Назва доповіді, якщо плануєте виступ на пленарному засіданні	ні
Чи планується особиста участь у конференції?	ні
Електронна адреса	kdib@mail.ru
Контактний телефон	0505987146
Чи бажаєте Ви взяти участь в екскурсії по місту	ні
Чи потрібен Вам гуртожиток	ні